

Barne- og familiedepartementet
Boks 8036 Dep
0030 OSLO

Trondheim, 22.01.2024

Deres ref.:

Vår ref. (bes oppgitt ved svar):
2023/9688

Saksbehandler:
Anniken Gjertsen Skonhoft

Høringsuttalelse til forslag til lov om omdanning av Opplysningsvesenets fond til aksjeselskap

Opplysningsvesenets fond (OVF) eier i dag store skog- og utmarksarealer hvor allmenheten har en lovfestet rett til småviltjakt og fiske. Lovforslaget innebærer at OVF skal omdannes til et aksjeselskap, med mål om å sikre staten høyest mulig avkastning over tid innenfor bærekraftige rammer. Miljødirektoratet savner en grundigere vurdering av hvordan OVFs utmarksarealer bør forvaltes i framtida, og hvilke andre formål enn de rent næringsmessige disse arealene kan tjene, slik som jakt og fiske og annet friluftsliv for allmenheten.

Innledning og bakgrunn

Vi viser til departementets forslag til lov om omdanning av Opplysningsvesenets fond (OVF) til aksjeselskap (AS). Forslaget har sin bakgrunn i Stortingets vedtak om å dele OVFs verdier, hvor eiendommer av særlig kirkelig verdi overføres til Den norske kirke, mens staten blir eier av øvrige eiendeler. Stortinget stilte som betingelse for delingen at staten skulle bidra til bevaring av kirkehistorisk viktige kirkebygg tilsvarende de verdiene staten blir eier av gjennom fondet.

Utøvelsen av eierskapet i det framtidige selskapet er planlagt overført til Nærings- og fiskeridepartementet. Utbytte fra fondet skal gå til istandsetting av kulturhistorisk viktige kirkebygg. Det heter i høringsnotatet at verdiene i fondet skal utnyttes kommersielt og at virksomheten skal være forretningsmessig innrettet. Videre at det framtidige selskapet kan vurdere å selge eiendom som ikke kan benyttes til eiendomsutvikling eller andre kommersielle formål.

OVF reguleres i dag av lov 18. juni 2021 nr. 98 om Opplysningsvesenets fond. Loven la det rettslige grunnlaget for å dele fondet sine verdier, og gi eiendomsretten til Den norske kirke og staten. Det følger av loven § 4 at staten er eier av fondet. Tidligere var OVFs eiendom, gjennom Grunnloven § 116 første punktum, gitt særskilt beskyttelse ved at kjøpesummer og inntekter fra eiendommene bare skulle brukes til kirkelige formål og utdanningsformål. Etter opphevelsen av bestemmelsen har ikke fondets verdier lenger noe konstitusjonelt vern.

OVFs skog- og utmarksarealer

OVF eier ca. 899 000 dekar skog og utmark. Av OVS eiendom er 11,6% vernet, blant annet som naturreservat, nasjonalpark og landskapsvernområde. 508 000 dekar er produktiv skog, hvorav 9,6% er vernet. I tillegg til ren skogsdrift leies det ut jakt- og fiskeretter, skogkoier og hytter. Videre er det drift av mineral- og grusforekomster, utleie av fallrettigheter samt ulike former for utleie av grunn, bl.a. til mobilmaster, strømkabler o.l. De siste tre årene har omsetningen fra virksomheten innenfor skog og utmark ligget på mellom 49 og 65 millioner kroner.

Fondets skoger ligger spredt over hele landet, med hovedtyngden på Østlandet. 60 % av den produktive skogen er i Hedmark, Oppland og Buskerud (Meld. St. nr. 29 (2018-2019)).

Til sammenligning utgjør tidligere Meraker Brug AS, som staten, ved Statskog SF, kjøpte i 2022, et samlet areal på 1,2 millioner dekar. I forbindelse med kjøpet ble det vist til at dette vil øke folks muligheter for jakt, fiske og friluftsliv. Tilrettelegging for allmennhetens jakt-, fiske- og annet friluftsliv er et av målene for statens eierskap til Statskog SF, jf. Meld. St. 27 (2013–2014). Statskog SF har bidratt til å gjøre hytteutleie, jakt- og fisketjenester mer tilgjengelig gjennom å tilby leie av hytte og kjøp av jakt- og fiskekort over hele landet på inatur.no. Fiske på statens grunn, utenom statsallmenningene i Sør-Norge, er samordnet i ett fiskekort – Statskog SFs Norgeskort. Som et tiltak for rekruttering til fritidsfiske, er det gratis fiske etter innlandsfisk med stang og håndsnøre for barn og unge opp til 20 år der dette fiskekortet gjelder. Også for personer over 67 år er slikt fiske gratis.

Jakt, fiske og annet friluftsliv

Alle som det siste året har vært, og fortsatt er, bosatt i Norge, har rett til stangfiske og småviltjakt på statsgrunn som ikke reguleres av fjelloven (dvs. statsgrunn som ikke er statsallmenning), mot løsning av fiske- og jaktkort, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 22 og viltloven § 31. OVFs eiendom er eid av staten, og allmenhetens rett til fiske og småviltjakt på statsgrunn gjelder dermed også på OVFs arealer.

Etter lakse- og innlandsfiskloven § 19 og viltloven § 28 andre ledd er det som utgangspunkt forbudt å skille fiskerett eller jaktrett fra eiendom for lengre tid enn 10 år om gangen. Dette innebærer at ved salg av eiendom fra OVF til private, vil ikke allmenheten lenger ha noen rett til fiske og småviltjakt på disse arealene.

Departementet kan gi nærmere regler om fiske, jakt og fangst på statens grunn utenfor statsallmenning, herunder om lavere pris og fortrinnsrett til fiske og jakt for fast bosatte i kommunen og om utlendingers fiske og jaktadgang, jf. lakse- og innlandsfiskloven § 22 andre ledd og viltloven § 31 andre ledd. Etter forskrift 20. august 2007 nr. 987 om jakt, felling, fangst og fiske på statsgrunn utenfor statsallmenning § 9 andre ledd, er det Statskog som setter prisen på jakt og fiske på statsgrunn utenom statsallmenning forvaltet etter fjelloven. Dersom det er nødvendig, kan Miljødirektoratet fastsette maksimalpriser.

I høringsnotatet heter det at staten ikke har noen særskilte grunner for eierskapet i selskapet for OVF, og at statens mål vil være høyest mulig avkastning over tid, innenfor bærekraftige rammer. Valget av AS som selskapsform er begrunnet med at dette er den mest utbredte innretningen for

å drive næringsvirksomhet, også for statlige selskaper. Videre at dette gir rettslige rammer som gir forutberegnelighet for selskapet, staten, kreditorer og andre aktører med interesser i selskapet. Aksjeselskapsformen åpner dessuten for at virksomheten kan utøves med begrenset ansvar for staten. Det legges til grunn at salg av OVFs eiendeler skal skje på markedsvilkår.

I høringsnotatet er det vist til vedtak 501 av 14. april 2020, der Stortinget ba regjeringen komme tilbake med en sak om forvaltningen av de resterende eiendelene som staten blir eier av etter delingen med Den norske kirke, herunder OVFs framtidige formål og organisering.

Miljødirektoratet viser til at Stortinget i samme vedtak også ba regjeringen belyse "*spørsmål som angår det statlige fondets formål, dets samfunnsansvar, organisering, vilkår for salg av eiendommer, sikkerhetsspørsmål ved eventuelle salg til utenlandske aktører samt andre forhold som er av betydning for forvaltningen av det gjenværende fondet staten overtar.*"

Miljødirektoratet mener at disse forholdene i begrenset grad er belyst i høringsnotatet. I vurderingen av hvilken selskapsform som vil være mest hensiktsmessig for OVF, etter at de særlige begrensningene Grunnloven § 116 la på fondets eiendeler er opphevet, er kun de rent næringsmessige hensyn vektlagt.

Miljødirektoratet savner en grundigere vurdering av hvordan OVFs utmarksarealer bør forvaltes i framtida, hvilke andre formål enn de rent næringsmessige disse arealene kan tjene, slik som jakt og fiske og annet friluftsliv for allmenheten, og hvilke selskapsformer som kan være hensiktsmessige for å ivareta ulike hensyn på lengre sikt.

Miljødirektoratet mener det bør foretas en nærmere vurdering av hvilke føringer som skal gjelde ved eventuelt salg av utmarksarealer fra det framtidige selskapet. Miljødirektoratet har forståelse for at fondets eiendommer må forvaltes på en måte som sikrer framtidige inntekter til istandsetting av kulturhistorisk viktige kirkebygg. Samtidig vil et salg av store arealer fra OVF til private ha betydning for allmenhetens rett til småviltjakt og fiske på disse arealene.

OVF eier store arealer med utmark på det sentrale Østlandet. Miljødirektoratet mener det er viktig å legge til rette for at jakt, fiske og annet friluftsliv gjøres tilgjengelig for allmenheten i befolkningstette områder. Vi viser til Meld. St 18 (2015-2016), der det framgår at regjeringen Solberg ville legge til rette for at allmennhetens friluftslivsinteresser skulle bli ivaretatt ved avhending/omdisponering av statlig eiendom. Bruk av statlig eierskap, i tillegg til miljømyndighetenes egne mål, er viktig for å nå sektorpolitiske mål knyttet til friluftsliv og folkehelse.

Områdevern

I Stortingsmelding nr. 25 (2002-2003) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand er det oppgitt at regjeringen vil:

- gjennomføre nye konkrete vurderinger av Statskogs og Opplysningsvesenets fonds skogarealer for å identifisere aktuelle verneområder
- videreføre en makeskifteordning med sikte på bruk av statens skoger, skoger eid av Opplysningsvesenets fond og kjøp av private skogarealer til makeskifte

Dette er videre fulgt opp i omtalen i Stortingsmelding nr. 41 (2004-2005) om økonomien i den norske kirke, hvor det framgår at *"I tråd med de målsettinger og retningslinjer som foreligger på området, bidrar fondet aktivt i arbeidet for økt skogvern. Dette skjer i nær forståelse og samarbeid med miljøvernmyndighetene, bl.a. ved at fondet stiller egnede skogarealer til rådighet for makeskifte i forbindelse med skogvernsaker og ved at skogarealer som fondet skal selge, stilles til rådighet for barskogvernet før salg. I de tilfeller fondet stiller skog til rådighet for makeskifte eller frivillig vern, skal erstatning skje i form av annen skog eller pengeerstatning. Erstatningsform vurderes i hvert enkelt tilfelle. For statens skoger, som forvaltes av Statskog, pågår nå en systematisk kartlegging av skogarealer som er egnet for vern. For å styrke innsatsen på området vil det nå gjennomføres en tilsvarende kartlegging av fondets skogarealer med sikte på vern"*

Det vises videre til Stortingsmelding 14 (2015-2016) Natur for livet, hvor det framgår at *"Regjeringen vil videreføre det langsiktige arbeidet med skogvern, som i all hovedsak vil skje gjennom vern av offentlig eid skog og ved frivillig vern av privateid skog,..."*

Dette er videre fulgt opp i Stortingsmelding S. nr. 29 (2018-2019), der det heter: *"I samarbeid med Miljødirektoratet vurderes det fortløpende om fondet kan bidra til økt vern av skog. Rundt 10 pst. av fondets skoger og utmark er i dag vernet eller inngår i verneplaner. Ved vern av skog får fondet erstatning på linje med private skogeiere. All skogsdrift er sertifisert etter godkjente miljøstandarder."*

Miljømyndighetene og OVF har hatt ett langvarig og konstruktivt samarbeid om vern av skog på OVF sine eiendommer. OVF har bidratt med arealer til vern, men har i tillegg vært en svært viktig samarbeidspartner knyttet til makeskifteløsninger mot private grunneiere. Dette har bidratt til gode løsninger og at verdifulle skogområder er ivaretatt gjennom vern. Med dagens eiendomsportefølje vurderer Miljødirektoratet at OVF har få eiendommer som er aktuelle for vern, men det kan forekomme. Vår vurdering er at OVF fortsatt kan være en viktig samarbeidspartner knyttet til makeskifteløsninger mot private grunneiere. I tråd med vedtatt politikk forventer vi at dagens ordning, hvor OVF sine eiendommer kan brukes til vern og makeskifte, videreføres, uavhengig av framtidig organisering av OVF, og at skogarealer som fondet skal selge, stilles til rådighet for eventuelt makeskifte og/eller skogvern før salg.

Hilsen
Miljødirektoratet

Dette dokumentet er elektronisk godkjent

Tone Lise Alstad Eid
seksjonsleder

Anniken Gjertsen Skonhoft
seniorrådgiver

Kopi til:

Klima- og miljødepartementet

Postboks 8013 Dep

0030

OSLO